

EU-Domstolens balancering mellem ophavsret, ytringsfrihed og andre grundrettigheder

Hanne Kirk

UBVA-symposium november 2024

Kommissærens dagbog – Københavns Byrets dom af 9. maj 1997

- ”Kommissærens dagbog” blev trukket tilbage af politiske grunde, og det gav pressen anledning til at frit at gøre sig tanker om baggrunden herfor.
- Hensynet til nyhedsformidlingen findes imidlertid ikke under de foreliggende omstændigheder at være så tungtvejende, at det berettigede Seidenfaden til at udgive bogen i sin helhed som et tillæg i en avis uden tilladelse fra rettighedshaverne.
- Der var og er intet i dagbogen, der kunne belyse den politiske proces i forbindelse med tilbagetrækningen. Såfremt det havde været tilfældet, kan det ikke udelukkes, at sådanne forhold kunne have haft offentlighedens interesse.
- Der er således ikke grundlag for at fastslå, at ophavsretten måtte vige for offentlighedens interesse i en offentliggørelse af dagbogen som sket.
- Seidenfaden skyldig i oveovertrædelse af ophavsretsloven, og straffen blev fastsat til hæfte i 20 dage.

Cherry picking

- C-201/13 Deckmyn – *ytringsfrihed (lovlig parodi?)*
- C-469/17 Funke Medien/Afghanistanpapirerne – *pressefrihed og informationsfrihed*
- C-516/17 Spiegel Online – *ytrings- og informationsfrihed*
- C-476/17 Pelham/Metall auf Metall – *kunstnerisk ytringsfrihed*
- C-401/19 Polen mod Parlamentet og Rådet – *ytringsfrihed*

Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder

- Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder fastslår politiske, sociale og økonomiske rettigheder for borgere og beboere i EU
- *...frihed, lighed, solidaritet, unionsborgerskab og retfærdighed...*
- Chartret blev vedtaget den 7. december 2000
- Chartret havde ikke fuld retsvirkning, før Lissabon-traktaten trådte i kraft den 1. december 2009
- EU skal handle og lovgive i overensstemmelse med chartret
- Chartret gælder for medlemslandene, dog kun når de gennemfører EU-retten (Artikel 51, stk.1)

Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder

- Chartret kan påberåbes, når en bestemmelse i EU-lovgivningen finder anvendelse
- Indeholder bestemmelser, der kan påberåbes direkte eller som et vigtigt element i fortolkningen af EU-lovgivningen, blandt andet:
 - Artikel 11: Ytrings- og informationsfrihed
 - Artikel 13: Frihed for kunst og videnskab
 - Artikel 16: Frihed til at oprette og drive egen virksomhed
 - Artikel 17: Ejendomsret, herunder intellektuel ejendomsret

Deckmyn

- Fortolkning af undtagelsen for parodier i InfoSoc-direktivet
- Deckmyn, der var medlem af et politisk parti, uddelte kalendere for 2011 ved en reception for at fejre nytåret
- På forsiden af kalenderne var der en tegning, der lignede tegningen på forsiden af et tegneseriehæfte
- Rettighedshaverne hævdede, at dette udgjorde en krænkelse af deres ophavsrettigheder, mens Deckmyn hævdede, at den pågældende tegning var en politisk tegning og inden for rammerne af lovlig parodi.
- *”Anvendelsen af parodiundtagelsen skal respektere en rimelig balance mellem på den ene side interesserne og rettighederne for de personer, der er omhandlet i dette direktivs artikel 2 og 3, og på den anden side ytringsfriheden for brugeren af et beskyttet værk, der påberåber sig undtagelsen for parodi”*

Funke Medien (Afghanistanpapirerne) (I/II)

- Funke Medien havde været involveret i en juridisk tvist med den tyske stat om aktindsigt og offentliggørelse af klassificerede regeringsrapporter, der dokumenterede de tyske væbnede styrkers tilstedeværelse og handlinger i Afghanistan.
- Det lykkedes for Funke Medien ad ukendt vej at få fat i dokumenterne på anden vis, og man offentliggjorde dem efterfølgende på sin hjemmeside. Som svar hævdede den tyske stat, at dens eksklusive rettigheder til disse dokumenter var blevet krænket.
- Afvejning af Forbundsrepublikken Tysklands ophavsret overfor Funke Mediens presse- og informationsfrihed.
- Den forelæggende domstol ville vide
 - (1) om der var et spillerum ved gennemførelsen i national ret af **rettigheder** og **undtagelser** i henhold til InfoSoc-direktivet,
 - (2) hvordan der ved fastsættelsen af rækkevidden af undtagelserne skal tages hensyn til de grundlæggende rettigheder i chartret, og
 - (3) om de grundlæggende rettigheder (information- og pressefrihed) kan begrunde undtagelser til eneretten uden for de i InfoSoc-direktivet fastsatte undtagelser

Funke Medien (Afghanistanpapirerne) (II/II)

- Rettighederne i InfoSoc-direktivet skal fortolkes således, at de udgør foranstaltninger til en **fuldstændig harmonisering** af det materielle indhold i de deri omhandlede rettigheder.
- Undtagelserne **udgør ikke foranstaltninger til en fuldstændig harmonisering.**
- Informationsfriheden og pressefriheden (chartrets artikel 11) **kan ikke begrunde en undtagelse fra** ophavsmandens eneret til reproduktion og til overføring til almenheden **ud over** de undtagelser eller indskrænkninger, der er fastsat i InfoSoc-direktivets artikel 5, stk. 2 og 3.
- Når domstolene skal finde en balance mellem ophavsret og ytringsfrihed, skal de respektere **bestemmelsernes ordlyd og effektivitet**, og samtidig være i **fuld overensstemmelse med de grundlæggende rettigheder**, som er sikret ved chartret.
- Ved gennemførelsen af undtagelserne og indskrænkningerne er det op til medlemsstaterne ”*at påse, at de lægger en fortolkning af disse til grund, som gør det muligt at sikre **den rette afvejning af de forskellige grundlæggende rettigheder**, der er beskyttet af Unionens retsorden.*” (53/67)

Spiegel Online (I/II)

- Manuskript om straffepolitikken med hensyn til seksualforbrydelser mod mindreårige.
- Manuskriptet var blevet offentliggjort under et pseudonym som en artikel i en tekstsamling.
- Forfatteren, som var blevet mødt med kritik af sine ytringer i artiklen, hævdede, at forlaget havde redigeret manuskriptet på en måde, der forvrængede hans ideer.
- Spiegel Online, som mente, at forfatteren (som nu var kandidat til parlamentsvalget i Tyskland) havde vildledt offentligheden, offentliggjorde en onlineartikel om sagen og *vedhæftede det originale manuskript*.
- Altså en afvejning af på den ene side forfatterens ophavsret til manuskriptet og på den anden side Spiegel Onlines informations- og pressefrihed.

Spiegel Online (II/II)

- De undtagelser og indskrænkninger om **nyhedsformidling** og **citater**, der er omhandlet i InfoSoc-direktivet, **udgør ikke en fuldstændig harmonisering** af rækkevidden af de undtagelser og indskrænkninger, som de tillader.
- Informationsfriheden og pressefriheden (chartrets artikel 11) **kan ikke begrunde en undtagelse fra** ophavsmandens eneret til reproduktion og til overføring til almenheden **ud over** de undtagelser eller indskrænkninger, der er fastsat i artikel 5.
- Når domstolene skal finde en balance mellem ophavsret og ytringsfrihed, skal de respektere **bestemmelsernes ordlyd og effektivitet**, og samtidig være i **fuld overensstemmelse med de grundlæggende rettigheder**, som er sikret ved chartret.
- Under gennemførelsen af undtagelser og indskrænkninger i ophavsretten påhviler det medlemsstaterne at påse, at de lægger en fortolkning af disse til grund, som gør det muligt at **”sikre den rette afvejning af de forskellige grundlæggende rettigheder, der er beskyttet af Unionens retsorden”**. (51)
- + *”Som det imidlertid fremgår af praksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, har denne domstol med henblik på afvejningen af ophavsretten mod ytringsfriheden bl.a. fremhævet behovet for at tage hensyn til den omstændighed, at typen af den omhandlede »samtale« eller information er af særlig betydning, bl.a. i forbindelse med **den politiske debat eller debat om et emne af almen interesse**”* (58)

Pelham (Metall auf Metall)

- Sagen drejede sig om brugen (sampling og looping) af en to sekunders rytmesekvens fra Kraftwerk-sangen ”Metall auf Metall” i sangen ”Nur Mir” komponeret af Pelham og Haas. Kraftwerk hævdede bl.a., at brugen af sekvensen var en krænkelse af deres ophavsret og ophavsretsbeslægtede rettigheder.
- Afvejning af beskyttelse af ophavsret og **kunstnerisk frihed**.
- Teknikken med ”sampling”, dvs. at tage en prøve fra en indspilning ved hjælp af elektronisk udstyr og bruge prøven til at skabe et nyt værk, udgør et kunstnerisk udtryk, som er omfattet af den kunstneriske frihed i henhold til artikel 13 i chartret.
- Selv ”meget korte” (2 sekunder) samplinger skal betragtes som ”delvis gengivelse” i henhold til artikel 2, litra c), **medmindre** samplingen er ændret i en sådan grad, at den bliver ”uigenkendelig for øret”.
- EU-Domstolen fandt, at en antagelse om at en prøve, som er udtaget af et fonogram og anvendt i et nyt værk i en form, som er ændret og uigenkendelig for øret, med henblik på egen kunstnerisk frembringelse, udgør en ”reproduktion” af dette fonogram i henhold til artikel 2, litra c), *”ikke alene ville være i strid med dette udtryks sædvanlige betydning i almindelig sprogbrug [...], men også underkende det **krav om en rimelig balance**, der er nævnt i præmis 32” (balancen mellem beskyttelsen af den intellektuelle ejendomsret i artikel 17, stk. 2 og beskyttelsen af brugerne af frembringelsers interesser og **grundlæggende rettigheder** og af almenhedens interesse).* (37)

Ytringsfrihed - C-401/19, *Polen mod Parlamentet og Rådet*

- Påstand om annulation af DSM-direktivets artikel 17, stk. 4, litra b) og c), in fine, eller, subsidiært, af artikel 17 i sin helhed.
- Argumentet var, at dette var en overtrædelse af chartrets artikel 11 (ytrings- og informationsfrihed)
- Udbydere af store onlineindholdsdelingstjenester kan være ansvarlige, hvis brugerne uploader indhold, der krænker ophavsretten eller beslægtede rettigheder.
 - *Kan fritages for ansvar, hvis de kan påvise, at de har ”gjort deres bedste indsats for at sikre utilgængeligheden” og for at ”forhindre fremtidige uploads”.*

Ytringsfrihed - C-401/19, *Polen mod Parlamentet og Rådet*

- Internettet er nu blevet et af de vigtigste midler, hvormed enkeltpersoner udøver deres ret til ytrings- og informationsfrihed.
- Risiko for ”overblokering”/”nedkølingseffekt” på grund af artikel 17, stk. 4, i DSM-direktivet.
- Præmis 75:
 - *Hvad angår en forpligtelse, der pålægges internettjenesteudbydere til at træffe foranstaltninger med henblik på at sikre overholdelsen af ophavsretten ved anvendelsen af deres tjenester, kan det desuden efter omstændighederne vise sig at være endda nødvendigt – for at respektere disse tjenesteudbyderes frihed til at oprette og drive egen virksomhed som sikret ved chartrets artikel 16 og sikre den rette balance mellem denne frihed, retten til ytrings- og informationsfrihed for brugerne af deres tjenester som sikret ved chartrets artikel 11 og rettighedshavernes intellektuelle ejendomsret som sikret ved chartrets artikel 17, stk. 2 – at overlade det til disse tjenesteudbydere at bestemme, hvilke konkrete foranstaltninger der skal træffes for at nå det tilsigtede resultat, således at disse kan vælge at gennemføre de foranstaltninger, der bedst står mål med de ressourcer og den kapacitet, som de råder over, og som er forenelige med de andre forpligtelser og udfordringer, som de står over for i forbindelse med udøvelsen af deres erhverv.*

Ytringsfrihed - C-401/19, Polen mod Parlamentet og Rådet

- Domstolen forkastede Polens synspunkt om chartrets artikel 11 og frifandt Parlamentet og Rådet.
- *”Den særlige ansvarsordning er ledsaget af passende garantier, som i overensstemmelse med chartrets artikel 52, stk. 1, sikrer overholdelsen af den ved chartrets artikel 11 sikrede ret til ytrings- og informationsfrihed for brugerne af disse tjenester samt den rimelige balance mellem denne ret på den ene side og den intellektuelle ejendomsret, der er beskyttet ved chartrets artikel 17, stk. 2, på den anden.”*
- *”Når medlemsstaterne gennemfører artikel 17 i national ret, skal de sørge for at handle på grundlag af en fortolkning af denne bestemmelse, der gør det muligt at finde **en rimelig balance** mellem de forskellige grundlæggende rettigheder, der er sikret ved chartret.”*

Key takeaways

- Nyere ophavsretssager understreger tendensen til at bruge argumenter baseret på grundlæggende rettigheder
- Grundlæggende rettigheder spiller en central rolle i fastlæggelsen af omfanget af ophavsretten
- Eneretten skal fortolkes på en sådan måde, at der sikres en rimelig balance mellem ophaverens rettigheder og de grundlæggende rettigheder

... og der er mere på vej

- Det ser ud til, at Pelham får en ny runde ved EU-Domstolen, nemlig i en præjudiciel forelæggelse om begrebet ”pastiche” i InfoSoc-direktivets undtagelse herom
- Den tyske domstol har fortolket begrebet pastiche bredt, og sagt at Pelham-samplingen er en lovlig pastiche
- I forbindelse med en appel er der nu stillet to spørgsmål til EU-Domstolen om forståelsen heraf, nemlig
 - (1) om der er krav om **humor, efterligning af stil** eller **hyldest**, for at det er en lovlig pastiche, og
 - (2) om **hensigten hos brugeren** spiller en rolle.

